

no dubtarem que a l'Edetània, la Contestània i la Bètica, terres de pregona tradició llatina, es degué conservar el nom d'aquest menjar, descrit per Ovidi i cantat en un poema especial, que s'ha atribuït a Virgili.

La forma de Huelva seria, doncs, la més fàcil d'explicar, com sigui que el canvi de **moret* en **morrat*, *morrac*, pot justificar-se per la fonètica de l'hispano-àrab; però en les altres formes va haver d'obrar la inducció d'un altre mot. I com que el cat. *almadroc* té exactament la forma d'un participi passiu aràbic, bé podria ser la d'un mot que volgués dir 'picolat, capolat', i aquest seria *madrús*, el participi de *dáras*, que el nostre *RMa.* i el glossari de Leyden tradueixen «terere» i *PAlc.* en dóna el participi *madrúç* i futur *nadrúç*, definint-lo «majar con majadero, moler, quebrar desmenuzando, majar con maça o maço» (298.1). Més en Dozy, *Suppl.* I, 433.

Per acabar de llevar-nos tot escrúpol que encara deixés l'etimologia MORETUM, i alhora entrebancant, per desgràcia, la conclusió final, cal reconèixer, però, que pogueren actuar en aquest sentit alterador altres mots, entre els quals serà difícil d'arribar a una tria segura.

Car igualment pogué ser un altre mot mossàrab el que vagi actuar de pertorbador. Nebrija tradueix amb *moretum* un cast. «*morteruero, especie de salsa*», i en català fou *morterol*, descrit en el *Llibre de Cuina* del S. XIV com un menjar una mica diferent (amb carn, etc.), però que tanmateix contenia els ingredients del nostre: «si vols fer *morterol* fes bon brou de moltó, e de gallines, après ages cuxes de moltó, mal cuytes, e capolades menut, del magre e carnsalada grassa e --- ages --- dos ous debatuts ab del *morterol*, e mit-lo en la olla ben menat e ---»;¹ el cas és que el *morteruero* castellà figura així mateix, traduït per *tucetum* (= cast. *picadillo*), en els dits glossaris aragonesos, i Enrique de Villena digué que el fetge de porc es cuina «picado en *morteruero* o en otros adobos». Doncs bé, l'equivalent mossàrab de *morteruero* degué ser en principi **mortról* que amb una doble dissimilació podia fàcilment passar a **mořrod* (cf. *dalid* > *adalid*, MONASTERIUM > *Almonacil* > *Almonacid*, i en sentit contrari *rabád* > *raval* i anàlegs), i la col·lisió d'una forma així amb *moret* (< MORETUM) era inevitable. Al capdavant és segur que la semblança de MORETUM amb *almodrote-almédrot*, -oc, no és casual, com sigui que els llatinistes creuen que aquell mot llatí i MORTARIUM estan emparentats, sigui com a mots llatins tots dos amb un radical comú (Walde-H.) sigui que aquell provingui d'una variant hispano-cèltica.²

I hi ha encara una tercera font possible d'aquesta acció pertorbadora, que ja no em convenç tant. Asín (*Al-And.* IX, 20) suggeria que *almodrote* vingués «quizá del ár. *muđárrit* 'pedorrero', participio activo de *đrř* 'peer', por el efecto que acostumbra a producir la salsa de almodrote». A ell he de deixar la responsabilitat d'aquesta premissa. Si és una dada certa, encara que com a etimologia això és impossible fonèticament, es podria admetre que *moret* es vagi canviar en hispa-

no-àrab en *madrút* 'petat' per efecte d'una etimologia popular dels moros³

¹ BSCC XVI, 177; després tornat a publicar per Faraudo, *BABL* XXIV, 27. Cita in extenso en *AlcM*, junt amb d'altres d'Arnau de Vilanova, St. V. Ferrer i *Flos de Medicina*, que confirmen en gran part la diferència; però no és natural modificar, com fa *AlcM*, l'explicació que en donava com a mer descendent de MORTARIUM, suposant que ve de MORETUM (si bé influit per aquell i per *madrús*): innecessàriament complicat, i inversemblant puix que tanmateix és una cosa diferent del *moretum* i *Palmadroc*. —² Això és el que se m'acut observant que Whatmough (*Dialects of Anc. Gaul*, 95.97, cf. 90.131, p. 121) registra un cèlt. *moreto-clatus*, que ell voldria interpretar 'mà de morter' («pestle»), crec que deduïnt-ho només del valor del sentit de l'arrel cèltica del segon component. Estic conforme amb l'etimologia i amb l'explicació per una eliminació dissimilatòria de la -T intermèdia en *MORTETO-KLATOS. Tot això confirma, doncs, l'íntima connexió de MORETUM amb MORTARIUM; només em sembla que el significat de *moreto-clatus*, donat el sentit de l'arrel KLATO i la term. participial, també pot ser justament 'moretum' 'almadroc'. Seria doncs *moretum* un mot del cèltic continental, que Virgili coneixeria de la seva pàtria gallo-cisalpins i que d'altra banda ens haurien transmès els celtibers a la gent hispana. —³ Aquesta etimologia, modificada així, seria molt convincent si *madrút* fos una forma normal en àrab, però essent un verb intransitiu, caldria un participi actiu, *đárrit* (o bé el *muđárrit* de què vol partir Asín, car també s'ha usat aquest verb en II forma: Wüstenfeld, in Dozy, *Suppl.* II, 8b). Que aquesta arrel era la corrent entre els moros per dir això (i és sabut que en parlaven molt i reconeixien a la cosa diverses «virtuts» injurioses, etc.) és segur, segons el testimoni de *PAlc.* («peer: *nádrat* --», 334.23) i dels clàssics (Lane, 1786b, Ibn Khallikan, etc. in Dozy). De tota manera essent així *madrút* era una forma extravagant però teòricament possible. En definitiva això ja és més forçat que les altres dues influències.

Almadum, Torre de l' (talaia marítima cap a Peníscola, DAG.) duent article és quasi un apel·latiu i per tant indico que degué significar 'fort de vigilància, guarnició fixa', car *madúm* és «permanent» en àrab segon Boqtor (Dozy, *Suppl.* I, 478a), *dáwwam* «durare» en *RMa.*

Almagerra, V. *manjarra* i *EntreDL* III, 124.5

Almagest [S. XIV, Canals; *Almagesci* en l'Egidi Romà és errada de lectura per *Almagesti*] de l'àr. *al-mağisti* i aquest del gr. *μεγίστη συντάξις* 'la compilació major' (llibre de Ptolemeu) (Dozy, *Suppl.* II, 569b; *AlcM*).

ALMAGRAN o *almagram* 'cert tribut que pagaven